

СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

DISTANCE LEARNING SYSTEMS IN THE UKRAINIAN EDUCATION

Дистанційні засоби навчання все ширше впроваджуються в освітній процес. Тому пріоритетним напрямом вважається пошук новацій у розробці методик і технологій проведення цих занять. Зокрема, науковці працюють у таких напрямках: підвищення інтенсивності занять; розширення змісту; складання індивідуальних завдань для кожного студента, враховуючи його здібності і мотиваційно-ціннісну сферу особистості; інтенсифікація самостійної роботи студентів.

У статті розглянуто основні поняття, моделі і характерні особливості сучасного дистанційного навчання. Обґрунтовано актуальність використання дистанційних технологій в освітньому процесі. Основний акцент зроблено на особливості організації освітнього процесу з використанням дистанційних освітніх технологій. Метою роботи є розглядання можливостей розширення функцій онлайн-навчання як інструменту освітнього процесу, а також збереження і підвищення мотивації студентів до навчання під час дистанційної освіти. Запропоновано методику створення навчального віртуального середовища, яке охоплює різні інтернет-джерела; проведення онлайн-лекцій і консультацій; розроблення тестування; використання у навчанні інтеграційної моделі, інтерактивної бази даних, а також комплексного підходу із застосуванням декількох ресурсів як для передавання і закріплення, так і для оцінки знань. Завдяки запропонованій методиці створюється гнучка модель освітнього процесу у різних умовах, що підвищує якість онлайн-навчання і високий рівень знань студентів. Дистанційне навчання – це сучасна реальність, важливий компонент і доповнення до традиційної форми навчання сучасного студента, що розширює можливості класичної університетської освіти.

На основі аналізу вітчизняної і зарубіжної літератури, вивчення теорії і практики впровадження дистанційного навчання у провідних університетах світу, а також з урахуванням особистого досвіду викладання англійської мови студентам Одеського національного медичного університету виокремлено позитивні і негативні сторони системи навчання із застосуванням електронних технологій для навчального процесу у вищій школі.

Ключові слова: дистанційне навчання, освітній процес, онлайн-навчання, віртуальне середовище, вища школа.

Distance learning is increasingly being introduced into the educational process. Therefore, the search for innovations in the development of methods and technologies for distant classes is considered a priority. In particular, scientists are working in the following areas: increasing the intensity of classes; expansion of the content; construction of individual tasks for each student, taking into account his abilities and the motivational-value sphere of the personality; intensification of students' independent work.

The article discusses the basic concepts, models and characteristic features of modern distance learning. The substantiation of the relevance of the use of distance technologies in teaching is carried out. The main emphasis is placed on the peculiarities of the educational process organization using distance educational technologies. The aim of the article is to consider the expansion of online learning functions as a tool of the educational process, as well as preserving and increasing the motivation of students in the process of distance education. The methodology for creating a learning virtual environment, including various Internet sources, is proposed; conducting online lectures and consultations; development of testing; use in teaching of an integration model, a convertible interactive database, as well as an integrated approach using several resources, both for transferring and consolidating, and for assessing knowledge. Thanks to the proposed model, a flexible learning model is created in various conditions, which increases the quality of online learning and high assessment of students' knowledge. Distance learning is a modern reality, which is an integral part and addition to the traditional form of education for the modern student and which expands the possibilities of classical university education.

Based on the analysis of domestic and foreign literature, study of the theory and practice of distance learning in the world's leading universities, as well as personal experience of teaching English to students of Odessa National Medical University, the pros and cons of the system of teaching with electronic technology for higher education schools.

Key words: distance learning, educational process, online learning, virtual environment, higher school.

УДК 811.111'276.6:614.233.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.17>

Русалкіна Л.Г.,
докт. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Одеського національного
медичного університету

Левицька А.І.,
викладач кафедри іноземних мов
Одеського національного
медичного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Умови пандемії, що відбулися у світі, сприяли прискореній модернізації форми дистанційного навчання, розробці інтеграційного комплексу методик, які використовуються у навчанні студентів, та поширенню терміна «дистанційне навчання», котре слід розуміти як удосконалену форму онлайн-навчання, що передбачає використання презентацій у середовищі Power Point, програм тестування, розробку електронних кур-

сів на різних платформах. Це форма організації навчального процесу, за якої навчання відбувається на відстані, засобами комп'ютерних телекомунікаційних мереж [4]. Дистанційна освіта – це узагальнений термін, який містить низку стратегій навчання і викладання, що використовуються університетами та їхніми навчальними підрозділами.

В освітньому процесі відбувається розширення функцій дистанційного навчання як інструмента, що дозволяє викладачам брати до уваги під час

проведення онлайн-занять різний рівень знань студентів. Отже, спостерігається зміна акцентів стосовно ролі онлайн-навчання в освітньому процесі: воно перестає виконувати допоміжну функцію і поступово починає відігравати провідну роль у сучасній системі освіти.

Останнім часом в умовах зростання вимог до якості мовної підготовки у ЗВО виникла потреба у відповідному покращенні форм організації навчального процесу. Через те набула актуальності потреба у виявленні найоптимальніших методів, засобів навчання і контролю під час дистанційного навчання.

Специфіка дистанційного навчання у ЗВО передбачає опосередковане телекомунікаційне спілкування викладача і студентів та пов'язані з цим обмежені можливості їх особистісного спілкування, але водночас така форма навчання максимально активізує самостійну роботу студента, яка за кількістю годин превалює над відведеними для навчання аудиторними заняттями. Така активізація самостійної роботи студента дозволяє йому навчитися самостійно організувати і розподіляти свій час і пізнавальну діяльність загалом.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на той факт, що дистанційне навчання виникло відносно недавно, воно вже стало серйозним освітнім елементом, зарекомендувало себе як перспективна педагогічна технологія. Зазначений вид занять набирає популярності завдяки особистому підходу, обліку самооцінки студента, його мотивуванню і використанню під час навчання новітніх технологій. Але слід зазначити, що детального аналізу потребують результати підготовки студентів за дистанційною освітньою системою.

Метою роботи є розглядання розширення функцій онлайн-навчання як інструменту освітнього процесу, а також збереження і підвищення мотивації студентів до навчання під час дистанційної освіти.

Виклад основного матеріалу. Для зростання ефективності дистанційних методик навчання прийшов час розробити цілісну концепцію створення засобів у роботі з будь-якою дисципліною. Якщо освітній процес проходить без зазначених перешкод, він дозволяє проводити вебінари або короткі інтерактивні лекції із подальшим проведенням контролю засвоєного матеріалу у вигляді тестів, вікторин або контрольного опитування з метою виявлення рівня розуміння студентами почутої/побаченої інформації.

Окрім того, дистанційне навчання дає змогу застосовувати надання інформації за допомогою графічного планшета. Такий метод полягає у голосовому начитуванні і паралельному кресленні пояснювальних схем та ілюстрацій і є заміною креслення викладача крейдою на дошці. Слід

зазначити, що надання додаткового теоретичного матеріалу у вигляді посилань на джерела в Інтернеті сприяє розширенню світогляду студентів, дозволяє аналізувати інформацію з різних інтернет-джерел.

Щодо практичних занять, то можливим є проведення онлайн-дискусій на тематичних форумах, спільний перегляд та обговорення лекцій, а також колективний пошук відповідей на запитання, поставлені до всієї групи студентів. Варто застосовувати також вебінари, зорієнтовані на індивідуальні потреби студента і рівень його знань, що дозволяє зробити освітній процес більш гнучким, універсальним та особистісно орієнтованим. Зазначені методи слід розглядати як засіб взаємодопомоги студентам, який сприятиме розвитку вмінь спілкування за професійною тематикою, вмінь ставити запитання, висловлювати особисте ставлення до певної проблеми, отримувати підтримку та заохочення за свої досягнення. Такі заняття сприятимуть підвищенню якості знань студентів і посиленню їх мотивації до навчання.

Перевірку результатів виконаних завдань можна автоматизувати, спростивши роботу викладача з великою кількістю робіт студентів. Однак навчальні заклади, які застосовують дистанційне навчання у нашій країні, недооцінюють значення автоматизації перевірки знань, а також само- і взаємоперевірки знань студентами. Занадто велика увага приділяється самостійній роботі, тоді як хоча б мінімальна співпраця між студентами дасть досить відчутний результат.

Нині засновники проєктів дистанційного навчання здійснюють науково-дослідницьку роботу. Завдяки цим дослідженням є можливість не тільки оцінити якість інформаційних послуг та інновацій, але і своєчасно удосконалити навчальні заняття. На підставі проведених досліджень ми дійшли такого висновку: лекції, які є основою теоретичного курсу занять, цілком конкурентоспроможні з вебінарами за умови їх збагачення спілкуванням студентів між собою, відцифруванням і контролем з боку викладачів.

Однак існують певні об'єктивні фактори, які можуть завадити дистанційному освітньому процесу. Передусім це технічні причини зриву освітнього процесу – поломка комп'ютера, камери, переривання інтернет-зв'язку. Ці проблеми вирішуються постачальниками послуг із дистанційного навчання шляхом альтернативного з'єднання через телефон, перенесення графіка занять або зміну їх тривалості. Крім того, час від часу спостерігається низька пропускна здатність електронної мережі для проведення навчальних або екзаменаційних телеконференцій. Недоліком також є недостатній безпосередній контакт між викладачем і студентом через професійну завантаженість педагогів. До того ж ми відзначаємо відсутність

науково обґрунтованої і чітко сформульованої стратегії дистанційної освіти. Наразі в Україні немає відповідних програм загальнодержавного і регіонального рівнів. Окрім того, спостерігається досить низький рівень комп'ютеризації суспільства і системи вищої освіти загалом, а також відсутність підготовки педагогічних кадрів до застосування у навчанні студентів телекомунікаційних мереж та інформаційних технологій. Отже, потенційні можливості дистанційного навчання не можуть бути втілені повною мірою.

Нинішній рівень розвитку локальних мереж, інформаційних і комунікаційних технологій створив фундамент для глобальної системи дистанційної освіти, що допомагатиме людям створювати відкрите інформаційне освітнє середовище без кордонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення і вдосконалення методів дистанційного навчання є актуальною темою сучасних методистів і дослідників. Про це свідчать роботи зарубіжних науковців. Зокрема Люїс Мігуел Сантос [2] відзначає, що у сучасну цифрову епоху студенти мають величезний досвід активного використання цифрових технологій через такі ресурси, як Facebook, Instagram, блоги і WhatsApp. Для них онлайн-середовище є звичним. Мердок Меттью зауважує, що нині людство переживає світанок навчання, побудованого на сучасних технологіях. Цей вид навчання є доступним засобом поширення ідей, інновацій і світової освіти загалом. На думку дослідника, варіанти пошуку інформації стимулювали рух вибухової хвилі навчання у напрямку віртуальних класів та інших подібних платформ онлайн-навчання [1]. Крім того, спостерігається постійне безперервне вдосконалення наявних засобів дистанційного навчання. Нові форми мають низку переваг, які призвели до значних покращень в академічній інфраструктурі і дозволили значно заощадити час для отримання нової інформації [1]. Боуен Уільям стверджує, що сучасні технології відкривають необмежений доступ до навчальних матеріалів усім бажаним. Цей факт полегшує освітній процес і робить його доступним широкому колу осіб [3]. Схожий погляд висловлює і вітчизняна дослідниця О. Данильчук, яка вважає, що використання Інтернету як інструмента навчання дозволяє зробити освітній процес більш цікавим [4].

Сучасна ситуація у вищій освіті показала, що проводити заняття із застосуванням нових інформаційних технологій стало необхідністю. Відзначимо, що впровадження у навчальний процес онлайн-навчання зовсім не заперечує використання традиційних методів навчання, а тільки доповнює їх. Очевидно, що якісного поліпшення результатів освітньої діяльності можна досягти лише за умов розумного поєднання вже наявних і новітніх методів, особистого досвіду учасників освітнього

процесу і наявності сучасних технологій. На нашу думку, перевагами онлайн-навчання є можливість диференційованого та індивідуального навчання для усіх студентів, доступність навчання, інтерактивність, наочність, якісна система контролю знань, виправданість застосування аудіо- та відеоматеріалів, можливість використання для роботи з обдарованими студентами або студентами з обмеженими можливостями (дистанційна участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях тощо).

До основних інноваційних якостей онлайн-навчання належать такі:

1) інтерактивність, яка забезпечує стрімке розширення можливостей самостійної роботи за рахунок використання діяльнісних форм навчання;

2) забезпечення всіх компонентів освітнього процесу: отримання інформації, практичні заняття, атестація, контроль навчальних досягнень;

3) можливість більш повноцінного позааудиторного навчання. Наприклад, Інтернет-платформа ZOOM надає широкі можливості проведення відеозанять, використання віртуальної дошки, можливості демонструвати екран викладача, відправляти файли студентам, організовувати студентські чати.

На вищезазначеній платформі проводяться «аудиторні» заняття, що передбачають використання таких методів роботи, як опитування, монологічне висловлювання, колективна дискусія. Протягом заняття студенти мають можливість ставити запитання викладачеві онлайн.

За словами науковців, нині важливо інвестувати у створення просунутих онлайн-платформ та інтерактивного онлайн-контенту, у розвиток нових методик викладання, що дозволить розширити доступ до якісної освіти без істотного збільшення витрат і підвищити гнучкість навчальних траєкторій студентів. Слід зазначити, що форма надання матеріалу та організація курсу суттєво впливають на мотивацію студентів. Потрібно заволодіти увагою студентів і утримати її протягом усього курсу. Із цим завданням допомагає впоратися різноманітність типів контенту: спливаючі вікна, аудіо- та відеоматеріал, анімація, діаграми, інтерактивні завдання та ігри. Окрім того, слід використовувати синхронні форми навчання, такі як вебінари, прямий ефір у соціальних мережах, спільна робота над документом, онлайн-лекція, онлайн-презентація. Синхронні форми дистанційного навчання вважаються більш ефективними порівняно з асинхронними, оскільки концентрація уваги студентів є значно вищою.

Незважаючи на популярність і загальне схвалення дистанційного навчання, воно не зможе замінити «живого» спілкування між викладачем і студентом, створити атмосферу академічного середовища, замінити колектив і дружнє спілкування між студентами, а тільки доповнити і розширити можливості класичного університетського освітнього процесу.

Поділяємо думки науковців [3] про те, що неформальне спілкування всередині навчальної групи дозволяє надати емоційного забарвлення навчанню, створити ілюзію згуртованості, відповідальності за результат спільних навчальних проєктів. В якості соціального методу мотивації можна використовувати також метод змагання. Підведення проміжних підсумків навчання може супроводжуватися складанням рейтингу студентів і розподілом бонусів. Водночас методи виявлення лідера мають бути прозорими, студентів слід завчасно проінформувати про систему заохочень переможців, а підведення підсумків можна провести у вигляді онлайн-конференції або вебінару, що може позитивно позначитися на статусі переможців у групі та, відповідно, позитивно вплинути на мотивацію до навчання. Однак ефективність мотиву самоствердження залежить також від наявності емоційних зв'язків у групі. Крім того, на наступному етапі навчання потрібно мотивувати студентів на досягнення і подолання результатів лідера. Розвитку соціальної взаємодії у групі може сприяти взаємоперевірка і рецензування робіт, виконання спільних проєктів, пояснення проблемних питань тими студентами, які навчаються з високим рейтингом тощо. Однак у разі перенесення викладачем акценту на колективну мотивацію слід уважно підходити до розподілу учнів на групи, оскільки існує висока ймовірність виникнення конфліктів через розподіл обов'язків

у групі, внесок учасників проєкту у спільну роботу тощо. Тому залежно від поставлених цілей кількість балів за проєкт може диференціюватись усередині групи відповідно до виконаних завдань або розподілятися порівну між студентами.

На нашу думку, значущим фактором ефективної організації навчального процесу у межах дистанційної освіти є оптимальне поєднання різних засобів навчання. Поряд із інноваційними технологіями провідне місце у системі дистанційного навчання, як і раніше, мають посідати електронні навчально-методичні матеріали, які містять такі значущі структурні компоненти, як теоретичний розділ, методичні вказівки до виконання практичних завдань, список літератури для самостійного вивчення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мердок М., Мюллер Т. Взрыв обучения: девять правил эффективного виртуального класса: перевод с английского. Москва : Альпина Паблицер, 2012. 188 с.
2. Dos Santos L.M. The Discussion of Communicative Language Teaching Approach in Language Classrooms. *Journal of Education and e-Learning Research*. 2020. Vol. 7, No 2. P. 104–109. ISSN (E) 2410-9991 / ISSN (P) 2518-0169. DOI: 10.20448/journal.509.2020.72.104.109
3. Боуэн У.Г. Высшее образование в цифровую эпоху: перевод с английского Д. Кралечкина. Москва : Изд. дом «Высшая школа экономики», 2018. 222 с.
4. Наказ «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n2> (дата звернення 15.09.2021).